

**Електронні навчально-методичні видання
у вигляді збірників («хрестоматій») статей та уривків з наукових
видань, які є об'єктом вивчення в рамках навчальних дисциплін
відповідно до затвердженої навчальної програми
підготовки бакалаврів і магістрів
(згідно з розпорядженням Науково-дослідної частини № 03-21 від 05.05.2017 р.)**

Дисципліна **Аграрне право України**
Кафедра **трудового, екологічного та аграрного права**
Викладач доц. **Багай Н. О.**

Список наукових текстів, рекомендованих для включення у збірник текстів («хрестоматію»):

1. Коваленко Т.О. Об'єктивні передумови формування аграрного права України / Т. Коваленко // Історико-правовий часопис. – 2015. – № 1. – С. 80–84.

Тема «Предмет і система аграрного права України».

С. 81. Об'єктивними передумовами формування аграрного права України є природно-кліматичні, економічні та правові фактори, які зумовлюють виникнення і становлення вказаної галузі права незалежно від впливу на аграрні відносини людини, суспільства та держав

С. 82. Враховуючи специфіку формування аграрного права України саме шляхом переродження, для вказаної галузі права як відносно нової у правовій системі України притаманна така властивість як комплексність внаслідок успадкування окремих рис колгоспного та сільськогосподарського права, а також розширення предмета аграрно-правового регулювання у результаті проведення аграрної та земельної реформ. Оголошення земельної реформи та запровадження реформ у аграрному секторі економіки нашої держави на початку 90-х років ХХ ст. стали своєрідними каталізаторами появи аграрного права України як нової самостійної галузі права України.

С. 83. Для тих же галузей національної правової системи, які формуються шляхом не переродження, а виділення із іншої галузі права, формування відповідної відокремленої системи законодавства дійсно є одним із визначальних факторів. Зокрема, як слушно вказує Н. І. Титова, в тих галузях права, які лише формуються, історична першість належить галузі законодавства. Разом з тим, в даний час стан аграрного законодавства України істотно впливає на розвиток аграрного права. Так, М. Я. Ващишин вказує на такі негативні риси сучасного етапу розвитку аграрного законодавства, як його спонтанність та істотні прогалини правового регулювання. До цього можна також додати його некодифікований характер, суперечливі тенденції уніфікації правового регулювання статусу суб'єктів аграрних відносин та одночасної диференціації правового регулювання окремих видів сільськогосподарського виробництва, відставання від потреб практики процесів адаптації

національного аграрного законодавства до вимог ЄС для переорієнтації сільськогосподарського експорту на європейський ринок тощо.

Виникнення і становлення аграрного права як об'єктивно сформованої, самостійної та цілісної галузі права України починаючи з 1991 року зумовлено рядом об'єктивних передумов, з'ясування яких дає можливість точніше висвітлити його правову природу, а також виявити рушійні сили та механізми, що обумовили появу аграрного права України у національній правовій системі.

Об'єктивними передумовами формування аграрного права України є природно-кліматичні, економічні та правові фактори, які зумовлюють виникнення та становлення вказаної галузі права незалежно від впливу на аграрні відносини людини, суспільства та держави.

Наявність унікальних запасів чорноземів та сприятливого для ведення аграрного виробництва клімату – з одного боку, та значна залежність від природно-кліматичних умов і сезонність такого виробництва – з другого боку, об'єктивно зумовлюють потребу спеціального державно-правового впливу на відносини, що виникають у процесі виробництва продуктів харчування та продовольчої сировини.

Специфіка агропромислового комплексу як галузі народного господарства, його роль та значення в економіці держави, особливості процесу сільськогосподарського виробництва, зокрема його істотна залежність від природно-кліматичних умов, необхідність врахування біологічних законів розвитку живих організмів як основи аграрного виробництва, тісний взаємозв'язок ефективності сільськогосподарського виробництва із розвитком соціальної сфери села тощо є об'єктивними економічними передумовами формування відокремленого правового регулювання відносин у сфері сільськогосподарського виробництва України та пов'язаних із ним сферах.

Формування аграрного права України відбулося шляхом переродження інших галузей права, що обумовлює його комплексність внаслідок успадкування окремих рис колгоспного та сільськогосподарського права, а також розширення предмета аграрно-правового регулювання у результаті проведення аграрної та земельної реформ.

2. Духневич І.В. Розвиток аграрного законодавства України: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.06 / Київ. нац. ун-т. – Київ, 2011. – 21 с.

Тема «Джерела аграрного права».

С. 8. аграрне законодавство України» як комплексної, інтегрованої та спеціалізованої галузі законодавства, що являє собою відносно самостійну систему взаємопов'язаних уніфікованих і диференційованих нормативно-правових актів, що покликані регулювати публічно-правові і приватноправові аграрні відносини.

До ознак аграрного законодавства віднесено його комплексний і системний характер, відносну самостійність і спрямованість на врегулювання аграрних відносин. Встановлено, що основними завданнями аграрного законодавства є правове забезпечення виробничої сільськогосподарської діяльності, фінансово-правове забезпечення розвитку аграрної сфери, організаційно-правове забезпечення управління в аграрному секторі народного господарства,

створення правових основ для врегулювання аграрних відносин, створення правових передумов соціального розвитку села, забезпечення продовольчої безпеки України.

С. 9. Встановлено, що аграрне законодавство характеризується надмірною кількістю нормативно-правових актів, що мають неоднакову юридичну силу, розкиданістю аграрно-правових норм в законодавчих і підзаконних нормативно-правових актах, що належать до інших галузей права, великою питомою вагою відомчих нормативно-правових актів, що часто суперечать аграрним законам або дають можливість їх неоднозначного тлумачення, що, в свою чергу, негативно впливає на правозастосовну практику.

Історичні етапи формування аграрного законодавства: 1 етап – становлення колгоспного законодавства з жовтня 1917 р. до початку суцільної колективізації в 1930 р.; 2 етап – розвиток колгоспного законодавства в період проведення суцільної колективізації з 1930 р. по 1934 р.; 3 етап – розвиток колгоспного законодавства в умовах становлення соціалістичного суспільства з 1934 р. по 1968 р.; 4 етап – формування сільськогосподарського законодавства в умовах розвитку агропромислового комплексу з 1968 р. до 1989 р.; 5 етап – становлення новітнього аграрного законодавства незалежної України, що в свою чергу поділяється ще на два періоди: 1990 р. – 1996 р. – формування аграрного законодавства до прийняття Конституції України, і починаючи з 1997 р., що триває донині – формування аграрного законодавства з урахуванням конституційних положень.

С. 13. Окреслено такі основні напрями подальшого удосконалення аграрного законодавства України, як: науково-обґрунтований підхід при розробці нормативно-правових актів, що містять аграрно-правові норми; проведення науково-правової експертизи проектів аграрно-правових актів; інвентаризація аграрного законодавства; державна реєстрація підзаконних нормативно-правових актів аграрного спрямування органами Міністерства юстиції України; новелізація чинних аграрних нормативно-правових актів; правонаступність в розвитку аграрного законодавства України, що дозволяє враховувати історичний досвід; дотримання принципів ринкових відносин, до яких належать рівноправність всіх форм власності на землю і засоби виробництва, підвищення господарської самостійності аграрних товаровиробників; системність при формуванні аграрного законодавства України; своєчасність оновлення аграрного законодавства України; внутрішня узгодженість аграрного законодавства України; збалансованість розвитку різних інститутів аграрного законодавства України; гармонізація аграрного законодавства України із законодавством Європейського Союзу.

Обґрунтовано доцільність розробки Концепції розвитку аграрного законодавства України, що включатиме в себе систему теоретичних положень і висновків, комплекс пропозицій і рекомендацій, спрямованих на усунення існуючих недоліків в аграрному законодавстві України і подальше його удосконалення.

С. 13-14. Встановлено, що головним недоліком правового регулювання аграрних відносин виступає відсутність комплексного кодифікованого

законодавчого акта, що поєднував би та був першоджерелом всієї сукупності нормативно-правового матеріалу різних органів державної влади, які наділені повноваженнями щодо функціонального впливу на різні сфери в аграрному секторі економіки.

С. 14. систематизація аграрного законодавства буде найбільш ефективною за умови поєднання різних форм систематизації і дотримання черговості їх застосування стосовно законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів, що містять аграрно-правові норми. Запропоновано схему проведення систематизації аграрного законодавства, що передбачає поєднання різних форм систематизації і дотримання черговості їх застосування стосовно законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів, що містять аграрно-правові норми: по-перше, варто розпочати з обліку аграрного законодавства, що являє собою діяльність по збиранню, зберіганню і підтриманню в контрольному стані нормативних актів аграрного законодавства; по-друге, доцільно провести інкорпорацію аграрного законодавства, що дозволить виявити всю сукупність нормативно-правових актів, що регулюють аграрні відносини; по-третє, організувати консолідацію аграрного законодавства, яка знайде своє вираження в об'єднанні двох або декількох близьких за предметом та методом регулювання аграрних нормативно-правових актів в один; по-четверте, здійснити кодифікацію аграрного законодавства, тобто суттєву переробку нормативного матеріалу і, як результат, розробку нового за формою і змістом Аграрного кодексу України. В основу кодифікації аграрного законодавства необхідно покласти ознаку диференційованої сукупності аграрних відносин, незважаючи на їхню зовнішню неоднорідність.

3. Уркевич В. Ю. Фізичні особи як суб'єкти права сільськогосподарського земле використання / В. Ю. Уркевич // Держ. будівництво та місц. самоврядування: Зб. наук. пр. / Редкол.: Ю. П. Битяк (голов. ред.) та ін. – Х.: Право, 2004. – Вип. 8. – С. 108–117.

Тема «Суб'єкти аграрного права».

С. 110. Перелік суб'єктів, яким землі сільськогосподарського призначення можуть передаватися у власність або надаватися в користування, наведений у ч. 3 ст. 22 ЗК України. Відповідно до приписів названої норми такими суб'єктами є громадяни та підприємства (сільськогосподарські (з окремим виділенням сільськогосподарських науково-дослідних установ та навчальних закладів, сільських професійно-технічних училищ та загальноосвітніх шкіл) та несільськогосподарські). Як здається, критеріями для виділення таких груп суб'єктів сільськогосподарського землекористування є: юридичні властивості особи – фізичні особи (громадяни) або ж особи юридичні (підприємства), напрямок основної діяльності підприємств (сільськогосподарські та несільськогосподарські), а головне, що зумовлює виділення названих критеріїв, – мета використання земель сільськогосподарського призначення. Отже, землі сільськогосподарського призначення можуть використовуватися названими суб'єктами: для ведення особистого селянського господарства, садівництва, городництва, сінокосіння та випасання худоби, ведення товарного сільськогосподарського виробництва, для дослідницьких і навчальних цілей,

пропаганди передового досвіду ведення сільського господарства, для ведення підсобного господарства.

С. 116. Земельне та аграрне законодавство України містить у собі приписи щодо існування спеціальної правосуб'єктності фізичних осіб як передумови отримання (придбання) ними права власності на землі сільськогосподарського призначення. Такими необхідними елементами аграрної правосуб'єктності є достатній досвід роботи у сільському господарстві або необхідна сільськогосподарська кваліфікація. Положення щодо спеціальної аграрної правосуб'єктності фізичних осіб слід поширити й на відносини стосовно отримання ними в оренду земельних ділянок сільськогосподарського призначення шляхом внесення відповідних змін до земельного законодавства України і передусім до Закону України «Про оренду землі». Перспективним для подальших наукових розвідок у напрямі обговорюваних проблем може бути встановлення передумов виникнення права сільськогосподарського землекористування та, відповідно, змісту земельної та аграрної правосуб'єктності юридичних осіб.

4. Хорошевська О. І. Правова природа і ознаки майнової частки (паю) колишніх членів КСП // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2013. – Вип. 182. – Ч. 3. – С. 63–69.

Тема «Правове становище колективних сільськогосподарських підприємств».

С. 66. Для порівняння існує класифікація ознак майнового паю, яку запропонувала Т.О. Коваленко: – майновий пай є частиною пайового фонду майна недержавного сільськогосподарського підприємства; – майновий пай не існує як об'єкт матеріального світу до моменту його витребування в натурі, грошах або цінних паперах; – він має вартісний вимір; – розмір майнового паю залежить від трудового внеску члена підприємства; – можливість набуття права на майновий пай пов'язується із наявністю відносин членства між сільськогосподарським підприємством та його членом; – право на майновий пай є підставою для набуття права власності на майно, гроші або цінні папери.

С. 67. Слід підкреслити, що згідно із законодавством України членами КСП є такі особи: постійні його працівники – члени КСП; військовослужбовці строкової служби, якщо вони не вийшли з КСП; особи, направлені на навчання, якщо вони залишилися членами КСП; жінки, які перебували у відпустці у зв'язку з вагітністю та пологами або у відпустці по догляду за дитиною віком до трьох років; особи, які обіймали виборні посади в органах державної влади або місцевого самоврядування, якщо збереження за ними членства у КСП було передбачено статутом останнього; пенсіонери, які раніше працювали у КСП і залишилися його членами, незалежно від місця їхнього проживання.

С. 68. Отже, проаналізувавши наведене, можна надати авторське визначення поняття «майновий пай» – це частина, що дістається члену сільськогосподарського підприємства у результаті його розформування, яка виражається у вартісній формі (гроші або майно) та залежить від участі й трудового внеску його члена. Слід виділити ознаки майнового паю: майновий

пай є частиною пайового фонду майна державного сільськогосподарського підприємства; існує як об'єкт матеріального та нематеріального світу одночасно; розмір майнового паю залежить від трудового внеску його членів; право на майновий пай виникає тільки після припинення членства у сільськогосподарському підприємстві; – має вартісний та якісний вимір; не може бути виділений з майна, що перебуває у заставі (банківській чи податковій), фінансовій оренді (лізинг) та з числа об'єктів соціальної сфери; розмір майнового паю визначається із загальної вартості усього майна, не в однаковому виразі для кожного його члена.

5. Гладкий С. О. Законодавчі засади правового статусу сільськогосподарських кооперативів в УСРР 20-х років ХХ ст. // Університетські наукові записки Хмельницького університету управління та права : часопис Хмельницького університету управління та права : право, економіка, управління / Хмельницький університет управління та права. – Хмельницький, 2010. – Вип. 1 (33). – С. 6–10.

Тема «Правовий статус сільськогосподарських кооперативів».

С. 7. Найважливішим загальним законодавчим актом перших років непу для всіх видів сільськогосподарських кооперативів стала постанова ВУЦВК «Про сільськогосподарську кооперацію» від 26 жовтня 1921 року. Цей закон надав трудовому населенню сільських місцевостей право створювати сільськогосподарські товариства та артїлі.

Суцільна колективізація, що розгорнулась у 1929 році., означала ліквідацію сільськогосподарської кооперації. Збутово-постачальна кооперація поглиналась виробничою, що «знімало» протиріччя між колективізацією та кооперуванням. У результаті здійснення радянською владою заходів у 1930 р. сільськогосподарська кооперація, яка виникла в період непу, була фактично ліквідована.

С. 9. Таким чином, законодавство років непу створило правові умови для відродження сільськогосподарської кооперації і сприяло розвитку низки видів сільськогосподарських кооперативів. За словами українського правника В. Альбова, законодавство відродило останні «з яскраво підкресленими властивостями приватно правового характеру», визначивши при цьому їх місце «в загальній системі планового радянського господарства». Саме перебування в системі такого типу зумовило цілеспрямоване одержавлення сільськогосподарської кооперації наприкінці десятиліття.

6. Яремчук Ю. О. Правовий статус членів сільськогосподарських підприємств // Право і суспільство. – №6. – 2009. – с. 52–56.

Тема «Правове становище фермерського господарства».

С. 54. Згідно з ч. 1 ст. 3 Закону України «Про фермерське господарство» від 19 червня 2003 р. членами фермерського господарства можуть бути подружжя, їх батьки, діти, які досягли 14-річного віку, інші члени сім'ї, родичі, які об'єдналися для спільного ведення фермерського господарства, визнають і дотримуються положень статуту фермерського господарства.

С. 55. З приводу необхідності для фізичних осіб, які претендують на членство у фермерському господарстві, мати громадянство України, то слід

погодитися із В. Ю. Уркевичем, який зазначає, що якщо фермерське господарство створюється однією особою або кількома членами сім'ї, то всі вони повинні мати громадянство України (відповідно до ст. 3 Закону України «Про фермерське господарство»); якщо ж членство набувається вже після його створення й державної реєстрації, то особі, яка претендує на членство в ньому, мати громадянство України необов'язково. Також вважаємо вірним зазначення в правничій літературі, що здебільшого тими громадянами, що створюють фермерське господарство, є селяни.

7. Лебідь В. І. Правове становище особистих селянських господарств в Україні. – Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.06. – земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсове. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2002.

Тема «Правове регулювання ведення особистих селянських господарств».

С. 7. Аналіз чинного законодавства України дозволив автору виділити такі правові ознаки особистого селянського господарства: суб'єктом права на ведення особистого селянського господарства є виключно фізична особа (фізичні особи) незалежно від місця проживання та громадянства; наявність у фізичної особи земельної ділянки для ведення особистого селянського господарства; метою ведення особистого селянського господарства є виробництво сільськогосподарської продукції, отримання доходів (основних або додаткових); ведення особистого селянського господарства не є підприємницькою діяльністю.

З урахуванням наведених правових ознак автор визначає особисті селянські господарства як урегульований нормами права вид самостійної господарської діяльності, яка здійснюється однією чи декількома фізичними особами переважно за рахунок власної праці, власного майна та фінансових коштів на одержаній належним чином земельній ділянці сільськогосподарського призначення з метою виробництва, переробки і реалізації сільськогосподарської продукції, одержання постійних (додаткових або основних) прибутків.

Важливим для українського законодавства та правозастосовчої діяльності є розмежування юридичного поняття «особисте селянське господарство громадян» і «фізична особа, яка провадить підприємницьку діяльність без створення юридичної особи (приватний підприємець)».

С. 8. Проведений правовий аналіз законодавчого забезпечення розвитку особистих селянських господарств дозволяє зробити висновок, що зміни, які відбулися у законодавстві України, в цілому сприяють розвитку особистого селянського господарювання громадян. Однак окремі правові норми, які визначають правове становище особистих селянських господарств громадян в Україні, потребують уточнень або змін. У прийнятому Земельному кодексі України від 25 жовтня 2001 р. такий вид землекористування громадян, як ведення особистого підсобного господарства, не передбачено.

8. Марчук У. О. Правова регламентація внутрішньогосподарського контролю на сільськогосподарських підприємствах // Марчук У. О. / Економічний форум. – 2012. – №3. С. 307–313.

Тема «Правове регулювання внутрішньогосподарського управління сільськогосподарськими підприємствами».

В умовах ринкових відносин в сільськогосподарських підприємствах, з однієї сторони, виникає конкуренція між економічними суб'єктами, що сприяє в кінцевому підсумку зростанню виробництва продукції, а з іншого боку підвищує підприємницький ризик. Підприємницький ризик пов'язаний з багатьма факторами: становищем підприємницького потенціалу; технологією та якістю виробленої продукції; рівнем виробничих витрат і продуктивності праці; попитом та пропозицією ринку на вироблену продукцію; фінансовим станом організації; податкової політики країни, конкурентною спроможністю виробленої продукції тощо. У ході розвитку фінансової системи, однією з основних засад гарантування національної безпеки України в економічній сфері є система національного фінансово-економічного контролю. Після прийняття Законом Української РСР про економічну самостійність на державному рівні, почали впроваджуватись окремі елементи системи національно-економічного контролю, орієнтовані на обслуговування потреб власника засобів виробництва тобто держави.

У Господарському кодексі України зазначено, що одним із принципів діяльності виробничого кооперативу є принцип контролю, і для його реалізації формується правління, спостережна рада та ревізійна комісія (ст. 96 п. 1). До функцій правління відноситься, зокрема, контроль за виконанням рішень, прийнятих загальними зборами (ст. 103 п. 2). Спостережна рада призначена для контролю за діяльністю виконавчого органу дирекції, Правління (ст. 105 п. 1). Ревізійна комісія здійснює контроль за фінансово-господарською діяльністю підприємства (ст. 106 п. 1).

Цивільним кодексом визначено організаційні засади внутрішньогосподарського контролю товариства з обмеженою відповідальністю і акціонерного товариства (ст. 146, 154, 159, 160).

Розкрито основні відомості про статут (ст. 13), також призначення, повноваження, права та обов'язки загальних зборів (ст. 32-50) і ревізійної комісії (ст. 73, 74, 76) у Законі України «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 № 514-VI.

Відсутність єдиного нормативного акту з питань внутрішньогосподарського контролю не може повністю забезпечити дотримання єдності організаційних та методичних підходів. Тому ми погоджуємось з думкою окремих авторів, що висока якість внутрішньогосподарського контролю може бути забезпечена за рахунок дотримання регламентних вимог, принципів та процедур.

9. Правове регулювання обмежень у здійсненні виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських товаровиробників // Коломієць Я. Л.: дисертація на здобуття к.ю.н., 2015.

Тема «Правове регулювання виробничо-господарської, фінансової і зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств».

Оскільки предметом правової регламентації аграрного права виступають передусім аграрні (агровиробничі) відносини, а без виробництва сільськогосподарської продукції тільки її переробка чи реалізація або ж переробка й реалізація не належать до сільськогосподарської діяльності, то у сфері аграрно-правового регулювання вбачається за доцільне використовувати саме категорію «виробничо господарська діяльність».

2. Обмеження у здійсненні виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських товаровиробників становлять собою звуження суб'єктивних прав сільськогосподарських підприємств та (або) фізичних осіб-підприємців шляхом нормативного закріплення заборон, умов чи зобов'язань щодо провадження ними діяльності з виробництва сільськогосподарської продукції, переробки такої власновиробленої продукції та її реалізації.

3. До принципів правового регулювання обмежень у провадженні виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських товаровиробників запропоновано відносити принципи: (а) законності; (б) оптимального поєднання публічних і приватних інтересів при встановленні обмежень у здійсненні такої діяльності зазначеними суб'єктами; (в) пріоритету вимог екологічної безпеки; (г) співрозмірності (пропорційності) при встановленні відповідних обмежень.

4. Аграрне право України охоплює групу (сукупність) правових норм, якими закріплюються певні заборони, умови чи зобов'язання щодо провадження

сільськогосподарськими товаровиробниками діяльності з виробництва й переробки власновиробленої сільськогосподарської продукції та її реалізації, тобто встановлюються обмеження у здійсненні виробничо-господарської діяльності названих суб'єктів. Ця група правових норм становить собою субінститут обмежень у провадженні виробничого господарської діяльності

сільськогосподарських товаровиробників, що входить до складу правового інституту виробничо-господарської діяльності останніх. Названому субінституту властиві риси його так званого «материнського» утворення (тобто названого інституту): як і інститут виробничо господарської діяльності він також має комплексний характер.

5. Законодавством України встановлено заборону на провадження виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських товаровиробників як на відповідних категоріях земель (на землях оборони), так і на певних територіях (у межах зон охоронних, санітарно-захисних, санітарної охорони, особливого режиму використання земель, спеціальних сировинних, надзвичайних екологічних ситуацій, а також на територіях, які зазнали радіоактивного забруднення). Причому в окремих випадках така діяльність є зовсім забороненою (у зонах відчуження й безумовного (обов'язкового) відселення), а в інших – обмежено лише її певні види.

6. Заборони на здійснення виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських товаровиробників на тих чи інших територіях

установлені з метою гарантування дотримання публічних інтересів, як-от: (а) забезпечення обороноздатності держави, (б) належне функціонування транспортної та іншої інфраструктури, (в) гарантування санітарно-епідеміологічного благополуччя населення, (г) гарантування екологічної безпеки як загалом, так і вироблюваної сільськогосподарської продукції і продуктів харчування тощо, при здійсненні виробничо господарської діяльності сільськогосподарських товаровиробників

10. Забезпечення ефективності використання матеріально-технічної бази сільського господарства // Науменко І. В. / дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. – Х. – 2015.

Тема «Договірні відносини аграрних суб'єктів».

Пріоритетні напрями розвитку сільськогосподарства мають фокусуватися на розв'язанні проблем, які в сукупності дозволять забезпечити конкурентоспроможність галузі та її прогресивний розвиток в складних умовах сучасних трансформаційних процесів економіки України, серед яких важливе місце посідають проблеми матеріально-технічної бази та ефективності її використання. Перешкодою для практичної реалізації інтенсивної форми розширеного відтворення стало значне порушення еквівалентності міжгалузевого товарообміну, недосконалість державної підтримки галузі, кредитної й податкової політики, яке призвело до зниження платоспроможності сільськогосподарських товаровиробників, скорочення обсягів обігових коштів, зростання кредиторської заборгованості підприємств і, як наслідок, до скорочення капітальних вкладень в сільське господарство. В результаті різко знижуються обсяги запровадження виробничих потужностей, практично призупинилось оновлення машинно-тракторного парку, прогресуючими темпами відбувається зростання рівня зношеності, морального старіння й структурної розбалансованості матеріально-технічної бази, руйнація її елементів при вкрай неефективному функціонуванні системи матеріально-технічного забезпечення. Розроблення й запровадження дієвих механізмів ефективного використання матеріально-технічної бази з урахуванням науково-технологічних досягнень, розвитку системи матеріально-технічного забезпечення сільського господарства, технологічного оновлення виробництва стає одним із найважливіших чинників підвищення ефективності сільського господарства як пріоритетної галузі національної економіки України.